

Nr 50.

Ankom till riksdagens kansli den 11 maj 1939 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion angående utredning om åtgärder för undanröjande av missförhållanden inom bankverksamheten i landet m. m.

I en inom andra kammaren av herr *Nyblom* väckt motion nr 24, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har hemställts,

»dels att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning om åtgärder för undanröjande av missförhållanden inom bankverksamheten i landet med särskild hänsyn till behovet av en effektiv kontroll- och inspektionsapparat samt av speciella bestämmelser om emissionsverksamheten i landet och om det därtill anknutna emissionsansvaret,

och dels att riksdagen måtte besluta vidtaga följande ändringar i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse:

1) Införande av förbud för tjänsteman i bankaktiebolag, ledamot och suppleant i sådant bolags styrelse samt annan representant för sådant bolag att innehava uppdrag såsom styrelseledamot eller revisor eller suppleant för styrelseledamot eller revisor i aktiebolag. Förbudet bör sanktioneras med strängt straffstadgande, varigenom även försök att genom bulvanförhållande å bank vinna representation i aktiebolags förvaltning belägges med straff för såväl bulvanen som styrelseledamöter i bankaktiebolag, som anlitar sådan.

2) Införande av bestämmelse i banklagen, enligt vilken i §§ 250—252 a icke särskilt nämnda brott mot banklagens föreskrifter bestraffas med fängelse eller böter.

3) Införande av stadgande i banklagen, enligt vilken Konungen skall utse tvenne allmänna ombud för varje bankaktiebolag, vilka skola hava att tillse, att bankbolagen i sin verksamhet lojalt ställa sig gällande författningar och övriga föreskrifter till efterrättelse och att avsteg inom bankverksamheten icke göres från de allmänna riktlinjer för denna, som ligga till grund för gällande lagstiftning. Allmänt ombud skall äga rätt att närvara och att yttra sig vid bankbolags styrelse, vilken icke är beslutför, om icke ett av de allmänna ombuden är närvarande. Allmänt ombud må äga sammankalla extra bolagsstämma i bankbolag. Allmänt ombud må även hava alla de rättigheter och befogenheter gentemot bankbolaget, som tilläggas bankinspektionen i banklagen 234 § styckena 1—4. Allmänt ombud är skyldigt att ofördröjligen göra anmälan till Konungen, när han finner förhållande inom bankbolagets verksamhet föreligga, som kan giva anledning till åtgärd från Konungens eller bankinspektionens sida. Allmänt ombud må ej vara ledamot av bank-

bolags styrelse eller vara anställd hos sådant bolag. Han äger icke bliva beviljad kredit från det bankaktiebolag, för vilket han är allmänt ombud, eller från detsamma mottaga några som helst ekonomiska förmåner. Allmänt ombud skall erhålla ersättning från statsverket, vars kostnader härför skola täckas genom bidrag från bankbolagen».

Motiveringen för dessa yrkanden innebär i korthet följande.

I strid mot banklagens syften hava bankerna tillvällat sig ett otillbörligt inflytande över industrien i landet. Detta inflytande har väsentligen ernåtts därigenom att bankerna dels med kringgående av i banklagen meddelat förbud förvärvat aktier i industriföretag, dels i dylika företag insatt bankernas egna representanter. Även i åtskilliga andra avseenden giver bankverksamheten anledning till kritik. Den osunda utvecklingen av bankväsendet har främjats därav, att viktiga föreskrifter i banklagen icke omgärdas av straffbestämmelser. Bank- och fondinspektionens tillsyn över bankerna är vidare icke tillräckligt effektiv, vartill kommer att inspektionens uppgift begränsats till att framför allt skydda kapitalintresset i bankerna. Genom att inspektionens tjänstemän rekryteras från bankerna, synes densamma i sin ämbetsutövning dessutom intaga en partinställning till bankernas förmån.

För undanröjande av här påtalade missförhållanden påyrkas — på sätt närmare framgår av motionens ovan intagna hemställan — särskilda lagstiftningsåtgärder, avseende i huvudsak dels meddelandet av förbud för representant för bank att mottaga uppdrag såsom styrelseledamot i aktiebolag, dels införandet av straffbestämmelser vid överträdande av dylikt förbud ävensom det redan stadgade förbudet mot förvärv av aktier, dels ock tillsättande av två med vidsträckt befogenhet utrustade allmänna ombud i varje bankbolag för övervakande av verksamheten. Övriga i motionen upptagna spörsmål skulle hänskjutas till närmare utredning. Främst bland dessa spörsmål står frågan om en omorganisation av bank- och fondinspektionen; utredningen härutinnan skulle särskilt beakta behovet av ökad effektivitet i tillsynen över bankerna och av garantier för att det allmännas intressen tillgodoses av bankerna. Vidare skulle utredningen upptaga den i motionen II: 23 berörda frågan om särskilda bestämmelser för emissionsverksamheten och emissionsansvaret. Såsom ett verkningsfullt medel mot monopoltendenser i bankväsendet antydes dessutom i motionen inrättandet av en statlig affärsbank.

Beträffande innehållet i motionen i övrigt får utskottet hänvisa till motionen.

Över ifrågavarande motion har utskottet inhämtat yttrande från *bank- och fondinspektionen*, som berett *styrelsen för svenska bankföreningen* tillfälle att yttra sig i ärendet.

Av dessa yttranden, vilka såsom *bilagor A och B* fogats vid detta utlåtande, framgår, att såväl bank- och fondinspektionen som styrelsen för svenska bankföreningen avstyrkt bifall till motionärens yrkanden. Beträffande innehållet i övrigt av de avgivna yttrandena tillåter sig utskottet hänvisa till nyssnämnda bilagor.

På sätt närmare framgår av de yttranden, som bank- och fondinspektionen samt styrelsen för svenska bankföreningen avgivit över motionen, hava de

Utskottet.

i motionen upptagna huvudfrågorna, nämligen om förbud för bank att förvärva aktier och att insätta representanter i industriföretag ävensom angående förstärkt kontroll från det allmännas sida över bankväsendet, varit föremål för prövning i samband med den senaste revisionen av banklagstiftningen år 1933. De då beslutade ändringarna i banklagen byggde på principen, att bankerna borde vara kreditgivare, ej företagare, och att deras rörelse därför borde inskränkas till den egentliga bankverksamheten. I syfte att frigöra denna verksamhet från det spekulativa inslag, som visat sig vara förenat med en nära anknytning mellan industrien och bankerna, begränsades bankernas aktieförvärvsrätt till fall, då det gäller skyddande av fordran eller då Konungen lämnat särskilt tillstånd därtill. Förbud stadgades för bankdirektör och därmed likställd funktionär att tillhöra styrelse för emissionsbolag eller bolag, som förvaltar eller driver handel med aktier. Därjämte föreskrevs, att för styrelseledamotskap i andra bolag skulle erfordras tillstånd av bankbolagets styrelse genom beslut, som biträtts av minst två tredjedelar av samtliga ledamöter. Att direkt förbud i sistnämnda fall icke ansågs böra meddelas sammanhängande därmed, att bankerna icke lämpligen syntes böra uteslutas från möjligheten att genom representant i styrelsen för ett kredittagande företag följa dettas utveckling. Ur kontrollsynpunkt avsåg 1933 års bankreform att tillförsäkra bank- och fondinspektionen ökat inflytande samt att skapa möjlighet för inspektionen att mera fortlöpande än tidigare följa bankernas verksamhet. I sådant avseende ersattes den lokala tillsynen genom allmänna ombud med av inspektionen utsedda revisorer. Inspektionens uppgifter och befogenhet angåvos dessutom närmare i lagen.

De sålunda genomförda ändringarna i banklagen hava i sin helhet trätt i kraft först från ingången av år 1938. Redan av denna anledning torde det, innan en ny revision av lagen överväges, få anses erforderligt att avvakta ytterligare erfarenhet rörande verkningarna av den tidigare bankreformen. Under hänvisning till vad som anförts i de avgivna yttrandena vill utskottet här endast inskränka sig till några kortfattade reflexioner i anledning av vissa uttalanden i motionen.

Gentemot påståendet att bankerna med kringgående av gällande förbud i stor utsträckning förvärvat aktier i industriföretag vill utskottet åberopa vad bank- och fondinspektionen anfört rörande den kraftiga avveckling av bankernas aktieinnehav, som ägt rum under de senare åren, en avveckling, som för övrigt tydligt framträder i tillgängliga statistiska uppgifter rörande bankerna.

Man har svårt att frigöra sig från intrycket, att motionären i sina betraktelser rörande förhållandena inom det ekonomiska livet i viss mån förväxlar orsak och verkan. Det är svårt att avgöra, huruvida det är bankerna som behärska industriföretagen eller industriföretagen som behärska bankerna. Den nuvarande strukturen av vårt näringsliv kännetecknas nämligen av en intim sammanblandning mellan bank- och industriintressena, som givetvis är ägnad att medföra en stark koncentration i ledningen av näringslivet. Många industrimän hava såväl i egenskap av chefer för företag, vilka utgöra stora

kunder hos vederbörande bank, som även i egenskap av aktieägare i denna ett betydande inflytande inom bankstyrelsen. I den mån bankmännen utöva inflytande inom industribolagen torde det till stor del bero på att de själva och dem närstående personer äro innehavare av betydande aktieposter i industribolagen. Det torde kunna fastslås, att utvecklingen under de senare åren så tillvida gått i riktning mot ett frigörande av industrien från ett direkt beroende av bankföretagen, som industriens skuldsättning hos bankerna undergått en avsevärd minskning. Ostridigt torde dessutom vara, att den rikliga tillgången på likvida medel hos bankerna med därav följande ökad lätthet att erhålla lån numera i avsevärd mån reducerat det inflytande, bankerna tidigare kunnat utöva över näringslivet i egenskap av kreditgivare. Härav följer dock icke, att låntagarnas intressen få förbises under nuvarande läge på penningmarknaden. Utskottet vill i detta sammanhang till övervägande framföra den tanken, att bank- och fondinspektionens verksamhet, som för närvarande avser att främst tillvarata insättarnas intressen, utökas till att omfatta även uppgiften att ur det allmännas synpunkt beakta, att låntagarnas intressen icke otillbörligen undertryckas. Affärsföretagens förhållande till bankerna och finansiella oberoende i allmänhet beröres för övrigt i flera avseenden av aktiebolagslagstiftningens regler för ekonomisk verksamhet. Av denna anledning synes frågan om en revision av banklagen lämpligen böra prövas efter den revision av aktiebolagslagstiftningen, beträffande vilken utredning för närvarande pågår.

Vidkommande frågan om införande i banklagen av ytterligare straffbestämmelser anser sig utskottet icke kunna gentemot vad bank- och fondinspektionen uttalat göra gällande, att behov av sådana skulle föreligga. Icke heller finner utskottet skäl förorda genomförande av någon av de organisatoriska förändringar av inspektionen eller inrättandet av nya kontrollorgan över bankväsendet, som ifrågasatts i motionen. Vad särskilt angår tillsättandet av särskilda allmänna ombud vid sidan av inspektionen och dess revisorer, skulle en dylik anordning enligt utskottets mening medföra en mindre lycklig splittring av ansvaret för tillsynen över bankerna. I detta sammanhang vill utskottet uttala, att utskottet finner de i motionen gjorda antydningarna mot bank- och fondinspektionens tjänstemän icke styrkta.

Vad utskottet sålunda anfört om de i motionen framförda förslagen innebär icke ett underskattande från utskottets sida av faran för eventuella missbruk av den finansiella makt, som bankerna representera i vårt ekonomiska liv. Utskottet håller emellertid före, att de vägar, som motionären antyder, i den mån de icke äro prövade, knappast leda till ett effektivt skydd mot ett sådant missbruk eller överhuvud taget kunna anses tillrädliga. Utskottet anser sig i detta sammanhang icke böra underlåta att påpeka möjligheten av en effektiv statlig konkurrens med de privata bankerna, vilken kan utöva ett reglerande inflytande på dessas verksamhet. Denna fråga har i annat sammanhang redan varit föremål för behandling vid innevarande års riksdag. Ehuru utskottet ej anser den nu föreliggande motionen lämplig såsom underlag för en utredning i detta ärende, förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på hithörande förhållanden.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att förevarande motion II: 24 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 11 maj 1939.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Närvarande: se anteckning å utlåtande nr 49.

Reservationer:

1:o) av herr *Wallén*, som anført följande:

»Jag biträder i väsentliga delar den av utskottets majoritet uttalade uppfattningen.

Enligt min mening bör man icke underskatta faran för missbruk av den finansiella makt, som bankerna representera i vårt ekonomiska liv. Den sammanblandning mellan bank- och industriintressen med därav följande starka koncentration i fråga om ledningen av näringslivet, som enligt utskottets mening utgör ett kännetecknande drag i vårt näringslivs struktur, innebär en anhopning av kapital och maktresurser, som för näringslivet och samhällsutvecklingen kan medföra mindre lyckliga konsekvenser.

Även om det nuvarande läget på penningmarknaden medfört vissa lättnader i fråga om bankernas inflytande på näringslivet, vill jag i anslutning till vad utskottet anført understryka vikten av, att *låntagarnas* intressen på rimligt sätt tillgodoses genom åtgärder från det allmännas sida.

Jag ansluter mig även helt till utskottets påpekande av möjligheten att genom en effektiv statlig konkurrens utöva ett reglerande inflytande på de privata bankernas verksamhet. Bank- och fondinspektionens uttalanden i fråga om införande i banklagen av ytterligare straffbestämmelser för överträdelser av banklagens föreskrifter synas mig dock icke utgöra tillräcklig anledning för att icke denna fråga skulle tagas under omprövning.

Med hänsyn till den uppfattning, åt vilken här givits uttryck och vilken konsekvent leder till den ståndpunkten, att hithörande frågor böra underkastas utredning, har jag icke kunnat biträda utskotts majoritetens rent negativa slutliga ställningstagande, utan anser, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en förutsättningslös utredning angående bankernas inflytande på näringslivet samt angående möjligheterna att begränsa detta inflytande, särskilt med beaktande av låntagarnas berättigade intressen»; samt

2:o) av herrar *Swartling*, *Holmgren* och *Svedman* mot vissa delar av utskottets motivering.

STYRELSEN FÖR SVENSKA
BANKFÖRENINGEN.

Till Kungl. Bank- och Fondinspektionen.

II.

Innehållet i motionen nr 24 angående förslag om ändringar i banklagstiftningen m. m. utgöres väsentligen av uttalanden och omdömen, vilka synas oss helt oriktiga. Att upptaga till behandling allt vad i motionen i sådant hänseende anföres är så mycket mindre möjligt för oss som motionärens synpunkter och påståenden, vilka framföras som om de vore allmän-giltiga, äro synnerligen subjektiva och i saknad av försök till bestyrkelse. Det spörsmål, som utgör den röda tråden i motionärens framställning, gäller förhållandet mellan å ena sidan affärsbankerna och å andra sidan den betydelsefulla näring, som framför andra i och för sin verksamhet anlitar dessa banker, nämligen industrien i vårt land. Vi skola i vårt yttrande med anledning av motionen söka att följa denna tråd.

Av motionärens uttalanden framgår, att han anser det vara ett ostridigt förhållande, att bankerna alltid sökt och alltjämt söka att, illojalt, förvärva sig herravälde över industrien. Det må erinras om att denna fråga varit föremål för särskild undersökning av 1924 års bankkommitté. I sitt år 1927 avgivna betänkande yttrar kommittén härom, »att för närvarande flertalet industriföretag alltjämt äro helt fristående i nämnda hänseende; att emel-lertid inom många näringsgrenar, särskilt inom gruv-, järn- och stål-, verk-stads- och maskin- samt trävaru- och pappersindustrierna, ett mera eller mindre stort antal industriföretag råkat i beroende av bankerna; samt att uppkomsten av detta beroende huvudsakligen är att tillskriva den ovan skild-rade utvecklingen under de senaste åren med dess hastiga och betydande förändringar av penningvärdet och samtidigt försvårade avsättningsförhål-landen. Den verkställda utredningen har däremot icke — om man bortser från något enstaka fall, där bank sökt förskaffa sig inflytande över ett in-dustriellt företag — givit stöd för den uppfattningen, att bankerna skulle hava medvetet strävat efter att erhålla herravälde över landets industri.» I 1933 års väsentligen på 1927 års betänkande grundade ändringar i bankla-gen hava som bekant införts synnerligen rigorösa bestämmelser rörande banks förvärv av aktier och därmed jämställda papper; sådant förvärv för-klaras i princip vara bank förbjudet. Vid sitt omnämnande av detta förbud anmärker motionären, att till detsamma knutits vissa undantagsstadganden, som avse att möjliggöra för bankerna att till undvikande av förluster för-värva aktier vid pantrealisation. Därefter tillägger motionären: »Dessa be-stämmelser — i och för sig måhända utformade med alltför stor tilltro till bankernas lojalitet mot det allmänna — ha numera medfört, att bankerna i mycket stor utsträckning förvärvat aktier och även på denna väg i strid mot banklagens syften tillvällat sig makt över industrien.» Vi tveka icke att beteckna detta påstående såsom fullständigt sanningslöst. För en var initie-rad torde det vara väl bekant, att bankerna nedlagt ett mycket stort och påkostande arbete på att frigöra sig från de stora industriintressen, som under den våldsamma deflationskrisen och eventuellt i annat sammanhang

av dem måst övertagas. Att detta arbete, vilket nu torde till den större delen vara undångjort, år efter år oavlåtligt fortskrider, torde jämväl vara bekant. Upplysningar härom hava ingalunda saknats i bankernas förvaltningsberättelser, anföranden vid deras bolagsstämmor och facklitteraturen.

Självfallet vitsorda vi oförbehållsamt, att i bankverksamheten — liksom för övrigt inom övriga näringsgrenar — förelupit misstag och fel, stundom nog så allvarliga. Men vi vilja å andra sidan erinra om de enastående påfrestningar, för vilka bankväsendet under de senaste två decennierna varit utsatt. De svenska statsmakterna genomförde efter världskriget deflationen med sådan snabbhet och grundlighet, att penningvärdet mer än fördubblades under loppet av endast några månader. Vilken förödande verkan detta måste haft för bankerna, som sågo värdet av säkerheterna för utlämnade krediter minskas till en bråkdel, är utan vidare klart. Stöd från statens sida åt banker har icke uteblivit, men det må understrykas, att den allra största delen av bördan dock burits av bankerna själva. Statens förluster på affärsbanker, vilka under de efter världskriget genomslupna tvenne kriserna i en eller annan form erhållit statligt stöd, lära böra beräknas till högst 62 miljoner kronor. Dessa förluster hava som bekant täckts genom anslag till Kreditkassan av år 1922, vars avveckling riksdagen beslöt år 1937. De samtidigt av bankerna själva burna förlusterna överstego, enligt vad den offentliga statistiken utvisar, 1,300 miljoner kronor. Andra av vårt lands viktiga näringsgrenar hava under denna märkliga tid påkallat och i det allmänna intresse erhållit statligt bistånd av helt annan storleksordning än som av bankerna åtnjutits.

För motionären synes nära nog allt, som inom bankverksamheten förekommer, vara till ohägn. Å ena sidan riktar han sin kritik mot bankernas befattning med industriens långfristiga lån, obligationslånen. I denna del anse vi oss hava besvarat förevarande motion genom vårt yttrande här ovan över motionen nr 23. Å andra sidan uttalar han sitt beklagande över föreskrifterna, att bankernas långgivning skall vara kortfristig, enär dymedelst bankerna kunna genom uppsägningshot stärka sin makt över industrien. Vi äro övertygade om, att inom industrien, som utgör källan till vårt folks nuvarande välstånd och som tvivelsutan icke skulle kunnat uppbyggas utan ett bankväsen, vilket utvecklats och även fungerat väsentligen på sätt som skett, råder en annan uppfattning än motionärens om bankernas betydelse och intresse för näringslivets befordran. Vi tro även, att detsamma är förhållandet med de funktionärer av alla slag, tjänstemän såväl som arbetare, vilka genom sin arbetsanställning komma i kontakt med eller få kännning av bankernas bemödanden i nu ifrågavarande avseende. Vi tillåta oss att här göra ett belysande citat ur en ledande artikel för kort tid sedan i tidningen Metallarbetaren. I denna artikel behandlas bland annat ett industriföretag, som ännu är bankägt och som banken söker att genom rationalisering och andra åtgärder göra bärkraftigt. I artikeln yttras: »Den nya rörelsen har konsekvent använt alla vinstmedel till förräntning av skulder och förstärkning av hypoteket. Ett storbanksintresse står bakom denna politik. Årsberättelsen är undertecknad av, som står Svenska Handelsbanken nära. Har bankens finansieringsmetod visat sig skadlig för företaget? Denna fråga kan kategoriskt besvaras med nej. Även vid flera andra företag har denna bank och andra banker fört samma politik: vinsterna hava använts i konsoliderande syfte till produktionsapparatus förbättring och den finansiella ställningens förstärkning. Denna politik är icke utslag av filantropi; den ligger i bankföretagens eget intresse. Det är skillnad på finans — och finans. Storfinans kan verkligen bli en fara för ett lands näringsliv;

det veta vi mycket väl här i Sverige, där vi sett kreugerkoncernens svindlande storlek och fall. Men om ett finansinstitut sköter industrien efter ekonomiska principer; använder vinsten för produktionens utveckling, håller effektiviteten hög och priserna konkurrensdugliga på den internationella marknaden — då är denna insats nyttig för näringslivet och hushållningen.»

Självfallet synes det oss vara, att ingen bank kan, huru tvingande nödvändigt det än må förefalla, våga att inlåta sig i ett industriföretag på sätt som i den citerade artikeln skildras och förordas, såvida icke tillfälle finnes för bankens ledning att direkt studera och följa företagets förhållanden, så att säga intränga i detsamma. Och ej mindre naturligt är det enligt vår mening, att även i andra fall, således jämväl då fråga är om företag av oomtvistad självständighet, en bank, då så anses lämpligt, ställer sig tillförfogande för att tillföra företagets styrelse sådan särskild kunskap och erfarenhet, som — motionären må härom säga vad han vill — dock äro inom en bank företrädda. Likaledes lärers det å andra sidan vara ofrånkomligt, att i styrelsen för en bank erfarenheten inom näringsgrenar, med vilka banken har befattning, måste vara sakkunnigt företrädd.

Motionären hyser i dessa ting en motsatt uppfattning och framlägger i enlighet därmed ett förslag till lagbestämmelser, vilka äro av den innebörd, att därav skulle bland annat följa, att bankernas nuvarande styrelsekollegier måste bliva nära nog helt avfolkade. Enligt vår bestämda mening är motionärens ådagalagda uppfattning om farligheten av sammanförandet av representanter för gemensamma intressen för att tillhandagå varandra med erfarenhetsrön och kunskaper helt missriktad. Ett konsekvent genomförande av hans synpunkter skulle ju leda till att i förvaltningsuppgifter knappast andra skulle få anlitas än sådana som intet förstå i de förekommande frågorna; endast i dessas krets skulle den fullständiga ojävigheten kunna förväntas. Överfört till närliggande områden skulle förslaget leda till, att det exempelvis borde vara förbjudet för jordbrukare i en ort att tillhöra styrelsen för ortens jordbrukskassa eller för jordbruksidkare i allmänhet att inträda i styrelserna för jordbrukets ekonomiska föreningar.

Till stöd för sina farhågor anför motionären ett par exempel på fall, då missbruk från bankers sida i fråga om deras representation i andra bolags styrelser skulle hava förekommit. Det ena fallet gäller, att »det icke lär vara ovanligt, att styrelsearvoden, som bankrepresentanterna uppbära, av dem överlämnas till bankbolaget». Efter härom gjorda förfrågningar få vi meddela, att det kan förekomma, att bank, som måste utöva kontroll å ett antal företag och för sådan ändamål uppdrager åt en tjänsteman att för bankens räkning ingå såsom styrelseledamot eller revisor i dessa företag, bestämmer att de arvoden, som tjänstemannen i likhet med övriga styrelseledamöter eller revisorer uppbär, skola redovisas till banken, som vid avräkning antingen avdrager och behåller så mycket som överstiger den av banken bestämda lönen, eller ock tillskjuter så mycket som erfordras för att tjänstemannens inkomst skall uppgå till det för honom bestämda beloppet. Vidare åberopas ett yttrande under en interpellationsdebatt, att »det ibland händer, att en bank, som sätter in en bankdirektör i ett industribolags styrelse, samtidigt för honom utfärdar en garantiförbindelse, att banken skall hålla honom skadeslös för den talan, som eventuellt kan komma att föras mot honom av industriföretaget för det sätt, varpå han sköter sin förvaltning i industriföretagets styrelse». Vi hava icke hört något sådant i och för sig osannolikt fall omtalas. Det synes oss antagligt, att här är fråga om ett missförstånd rörande innebörden av ett slags förbindelse, som av bank lärers en eller annan gång hava lämnats till person, som av banken

insatts i ett företags styrelse med uppgift att där deltaga i arbetet med att söka rädda företags fortbestånd. Med hänsyn till konkurslagens föreskrifter om gäldenärs skyldighet att gå i konkurs har banken då funnit sig böra, på sin representants begäran, giva honom en utfästelse att förhindra, att företaget komme i konkurs. Mot en sådan förbindelse från bankens sida lärer under givna omständigheter icke böra vara något att invända. Det kan vara förtjänt att nämna, att statsmakterna för få år sedan vid ett likadant tillfälle ingripit med enahanda syfte, ehuru formen av naturliga skäl blev en annan. Då arbetet med att söka rädda Svenska Tändsticksaktiebolaget vidtog, utfärdades för ändamålet en anståndslag, med stöd av vilken Konungen ägde förordna, att under anståndstiden skulle i styrelsens ställe träda av Konungen utsedda administratorer. Eftersom det syntes sannolikt, att tändsticksbolaget vore skyldigt att träda i konkurs, förklarade emellertid de anmodade administratorerna, att de icke funne sig kunna mottaga uppdraget, med mindre säkerhet bereddades dem mot varje påföljd i anledning av underlåtenhet av dem att försätta bolaget i konkurs. Frågan löstes denna gång på det sätt, att till lagen fogades orden: »dock vare administratorerna icke skyldiga att vidtaga åtgärd för bolagets trädande i likvidation eller försättande i konkurs».

Frågan om införande av förbud för bankdirektörer att vara ledamöter i andra bolags styrelser blev ingående dryftad i 1924 års bankkommittés betänkande. Kommittén, som var enhällig, förklarade, att den på i betänkandet anförda skäl ansåge ett dylikt förbud icke vara att förordna. Å andra sidan ansåge kommittén icke heller den fulla frihet, som då rådde i förevarande hänseende, vara lämplig. Kommittén föreslog därför stadganden, enligt vilka direktör i bank icke finge vara ledamot av styrelsen i annat bolag utan att tillstånd för varje sådant styrelseledamotskap lämnats av bankens styrelse. Härigenom blev det möjligt att taga hänsyn till de olikartade förhållanden, som i olika fall kunde föreligga. Tillstånd till styrelseledamotskap torde väl alltid lämnas i de fall, då den kreditgivande banken vore att anse såsom den faktiske ägaren av företaget eller i allt fall med hänsyn till kreditens omfattning nödgades öva särskild kontroll över detsamma. I dylika fall avsåge ju styrelseledamotskapet ett bevakande av bankens intresse. Huruvida tillstånd skulle lämnas till styrelseledamotskap i andra bolag, bleve styrelsens sak att avgöra med hänsynstagande till föreliggande omständigheter. För giltigheten av styrelsens beslut om tillstånd, varom här vore fråga, borde föreskrivas viss kvalificerad majoritet.

Detta förslag blev av 1932 års sakkunniga tillstyrkt med tillfogande av förbud för bankdirektör och därmed likställd funktionär att tillhöra styrelsen för emissionsbolag eller bolag, som förvaltade eller dreve handel med aktier. Vid 1933 års revision av banklagen blev kommitténs förslag med det av de sakkunniga förordade tillägget lagfäst. Vi kunna icke finna, att anledning föreligger att nu vidtaga ändring i det avgörande, som sålunda träffats.

I anledning av motionärens förslag till ändrade bestämmelser rörande det allmännas kontroll å bankerna må erinras om, att år 1933 bestämmelserna om allmänt ombud upphävdes och i stället stadgades, att hos varje bank skulle finnas en av bankinspektionen utsedd revisor. Jämväl må påpekas föreskrifterna om bankinspektionens befogenhet att sammankalla bankstyrelse och banks bolagsstämma och att vid sådana tillfällen deltaga i överläggningarna.

Vi få slutligen tillägga, att vi icke finna det lämpligt, att i detta sammanhang från vår sida avgives något yttrande med föranledande av motionä-

rens uttalanden angående bankinspektionen och dess handhavande av sina uppgifter.

Med åberopande av vad nu anförts få vi vördsamt avstyrka jämväl de i motionen nr 24 gjorda framställningarna.

Stockholm den 18 mars 1939.

För Svenska Bankföreningen

Dess Styrelse:

HELMER STÉN.

K. Dahlberg.

KUNGL. BANK- OCH FOND-
INSPEKTIONEN.

Till Riksdagens bankoutskott.

Inspektionen övergår härefter till den av samme motionär väckta motionen nr 24, i vilken hemställts, dels att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning om åtgärder för undanröjande av missförhållanden inom bankverksamheten i landet med särskild hänsyn till behovet av en effektiv kontroll- och inspektionsapparat samt av speciella bestämmelser om emissionsverksamheten i landet och om det därtill anknutna emissionsansvaret, och dels att riksdagen måtte besluta vidtaga vissa till innebörden angivna, i det följande närmare berörda ändringar i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse.

De problem, som motionären vidrört, hava av denne sammanblandats på ett sådant sätt, att det visat sig omöjligt att vid bemötande av motionen följa motionärens disposition. Inspektionen har därför tillåtit sig att sammanföra spörsmålen på sätt av det följande framgår.

Såsom klämman till motionen ger vid handen, har motionären till en början ansett åtgärder böra vidtagas för undanröjande av missförhållanden inom bankverksamheten i landet. Dessa missförhållanden anser motionären främst komma till synes i ett »bankvälde» eller bankernas behärskande av industrien i landet. Motionären förmenar, att detta herravälde etablerats dels därigenom att bankerna i strid mot gällande banklag förvärvat aktier i industriföretag, dels därigenom att bankerna i industriföretagen insätta sina egna representanter, vilka utöva ett avgörande inflytande på dessa företags skötsel.

Vad först angår påståendet om bankväldet, läser detta få betecknas åtminstone som överdrivet. Såsom styrelsen för svenska bankföreningen framhållit, var förhållandet mellan bankerna och industrien föremål för en ingående utredning av 1924 års bankkommitté. Kommitténs undersökning avsåg huvudsakligen åren 1913—1924. Kommittén fann, att den verkställda utredningen icke — om man bortsåg från något enstaka fall, där bank sökt förskaffa sig inflytande över industriellt företag — givit stöd för den uppfattningen, att bankerna skulle hava medvetet strävat efter att erhålla herravälde över landets industri. Utredningen fortsattes av 1932 års banksakkunniga för tiden till och med 1931. De sakkunniga gävo icke uttryck för någon annan uppfattning i förevarande hänseende än bankkommittén. Efter genomförandet av 1933 års banklagsändringar har bankernas inflytande över industrien successivt minskats. Att banker alljämt äro ägare av industrier, som de blivit nödsakade att övertaga under krisperioderna, särskilt efter Kreugerkoncernens sammanbrott, är ju allmänt känt. Men inspektionen verifierar, att bankerna på grund av banklagens föreskrifter, inspektionens påtryckningar och främst deras egen önskan strävat efter att frigöra sig från dessa engagemang. Det bör också besinnas, att bankerna under de gångna åren — visserligen i eget intresse — offrat ofantliga belopp för sanering och modernisering av dylika industrier. Många sådana bankägda industrier hava också av vederbörande banker blivit ställda på bärkraftig grund och därefter lösta från beroendet av vederbörande bank för att fortleva under fristående ledning. Att icke bärkraftiga eller icke väl

skötta industrier kunna bliva hårt pressade av kreditgivande banker skall icke förnekas. Man måste emellertid vid bedömning av sådana fall betänka, att bankerna äro skyldiga att av hänsyn till insättarna vårda sina fordringar och andra tillgångar, och enligt inspektionens erfarenhet måste bankerna sägas i stort sett hava gjort betydande nytta med att på olika sätt förbättra sådana industriers existensmöjligheter. Att från de nu angivna exemplen, vilka helt visst äga sin motsvarighet i all bankverksamhet inom alla länder, draga den slutsatsen, att i vårt land existerar ett bankvälde, är åtminstone enligt inspektionens sätt att se oberättigat. Det kan i detta sammanhang framhållas, att enligt vad erfarenheten visat, understundom i diskussion om påstått bankvälde en förväxling och sammanblandning skett av banks och dess huvudintressenters industriintresse.

Motionären förmenar, att det av honom påstådda bankväldet uppstått bland annat därigenom att bankerna, i strid med gällande föreskrifter, förvärvat aktier i industriella och andra företag.

Genom 1933 års banklagsändringar blevo bankerna förbjudna att, med oväsentliga undantag, direkt förvärva aktier. Aktier, som före den nya lagstiftningens ikraftträdande förvärvats med stöd av äldre lag, fingo bankerna behålla i första hand till den 1 januari 1938 och därefter, om aktierna icke före nämnda tidpunkt kunnat avyttras utan förlust, intill dess så kunnat ske. Från nämnda förbud gäller det undantag, att bankerna må till skyddande av fordran inköpa aktier, som äro för fordringen utmäta eller pantsatta, så ock att såsom betalning för fordran övertaga för fordringen pantsatta eller eljest erbjudna aktier. Dylika aktier skola emellertid avyttras, så snart lämpligen kan ske, och senast då avyttring kan äga rum utan förlust för banken. Undantagsbestämmelsen kommer till användning, då vederbörande låntagare är insolvent. Det kan här framhållas, att i de för bankerna gällande bolagsordningarna stadgas, att förfallen fordran bör inom en månad från förfallodagen utsökas.

Inspektionen har icke funnit något som helst belägg för motionärens påstående, att banker med stöd av förutnämnda undantagsbestämmelse i strid med banklagens syften strävat efter att tillvälla sig makt över industrien.

De aktier, som bankerna hade direkt förvärvat enligt äldre lagstiftning — omfattningen därav var förhållandevis ringa — äro numera i huvudsak avyttrade, och några nya direkta aktieförvärv, fränsett sådana som enligt banklagen äro medgivna, hava icke förekommit efter ikraftträdandet av 1933 års banklagsändringar.

Bankerna hava emellertid efter de våldsamma kriser, som inträdde efter världskrigets slut samt åren 1931—1933, nödgats i stor utsträckning övertaga aktier till skyddande av eller såsom betalning för fordran. På grund härav steg bankernas sammanlagda aktieinnehav, som vid 1933 års utgång uppgick till 182 miljoner kronor, till 356 miljoner kronor vid 1935 års utgång. I sistnämnda belopp ingick emellertid den kända stora posten aktier i Bolidens gruvaktiebolag med ett värde av omkring 150 miljoner kronor. Mycket kraftiga realisationer av dessa aktieinnehav hava därefter skett. Vid utgången av februari månad 1939 utgjorde sålunda aktieinnehavet 235 miljoner kronor, i vilket belopp ingår såväl Bolidenaktierna som aktier i bankfastighetsbolag, de sistnämnda till ett värde av cirka 10 miljoner kronor. En jämförelse mellan berörda siffror giver dock icke tillfredsställande uttryck för den verkliga omfattningen av aktieförsäljningarna, enär beloppet av dylika försäljningar kan siffermässigt hava uppvägts av samtida pantförvärv. En på sin tid inom inspektionen av särskild anledning verkställd utredning avseende tiden från och med 1935 års ingång till och med första kvartalet 1937 gav sålunda vid handen, att enbart under ifrågavarande

period aktieförsäljningarna uppgingo till omkring 165 miljoner kronor, utgörande 40 % eller om posten Bolidenaktier frånräknas 62 % av hela aktieinnehavet vid periodens början med tillägg av under perioden övertagna aktier. Inspektionen kan icke göra gällande, att bankerna oberättigat underlåtit att avyttra övertagna aktier, då försäljningstvång förelegat. Då i något anstaka fall sådan underlåtenhet konstaterats, har efter erinran från inspektionen försäljning ägt rum. Då försäljning icke kunnat ske utan förlust, och ovillkorlig försäljningsplikt sålunda icke förelegat, hava bankerna med hänsyn till nu rådande stora placeringssvårigheter i en del fall visat sig benägna att dröja med försäljning av övertagna aktier. Även i sådana fall förväntas dock försäljning komma att efter hand äga rum. Inspektionen förmenar emellertid, att banklagen måste tillämpas med omdöme. Man bör icke ålägga en bank att sälja ett aktieinnehav med förlust, om anledning finnes att antaga, att ett uppskov under skäligen tid med försäljningen skulle kunna reducera förlusten.

I detta sammanhang vill inspektionen framhålla, att bankerna numera på grund av tidigare dyrbara erfarenheter visa betydligt större försiktighet än förut vid belåning av aktier. Våren 1937 träffades därjämte av bankerna i samråd med riksbanken och inspektionen en överenskommelse att vid belåning av börsnoterade aktier tillämpa vissa fastställda låga belåningskurser. Det är därför att hoppas, att det för framtiden endast i undantagsfall skall behöva förekomma, att banker förvärva aktier till skyddande av fordran.

Motionären förmenar, att de stadganden, vilka förhindra bankerna att meddela lån, som äro bundna under lägre tid, bidraga till att stärka bankernas makt över låntagarna, vilka när som helst kunna hotas med låneuppsägningar och därmed följande pantrealisationer, som föra över de pantsatta värdena till långivaren. En låntagande industri kan enligt motionären således tvingas att antingen avstå tillgångar till den långivande banken eller också böja sig för dess krav i skilda hänseenden. De åsyftade stadgandena om tidsbegränsning för krediter, sex månader och ett år för olika slag av krediter, återfinnas i de för bankerna gällande bolagsordningarna.

Det syfte, som motionären eftersträvat, skulle emellertid icke vinnas genom en utökning av lånetiden. Kredit må enligt banklagen icke av bank meddelas, utan att betryggande säkerhet ställts. Bankerna pläga förbehålla sig rätt att, därest säkerhetens värde sjunkit och tilläggssäkerhet icke kan av låntagaren presteras, uppsäga lånet till inbetalning, och denna rätt inträder oberoende av lånetidens längd. Om inbetalning ej sker, bör banken indriva lånet eller övertaga säkerheterna. Dylika åtgärder måste av banken vidtagas av hänsyn till en redan omnämnd part, som har det största intresse av att banken icke lider förluster, men som motionären synes hava glömt: insättarna. Bankernas inlåning är kortfristig, och därför har för bankerna uppställts fordran på att även utlåningen skall vara kortfristig. En utsträckning av lånetiden kan sålunda helt enkelt icke ske.

Det kan här nämnas, att det för några år sedan tillkomna aktiebolaget Industrikredit just har till ändamål att lämna sådan mera långfristig kredit, som affärsbanker icke äga bevilja. Även nämnda bolag förbehåller sig vid kreditgivning rätten att till omedelbar betalning uppsäga dylika krediter — vanligen löpande under tio år — därest säkerheten för krediten enligt bolagets mening undergått försämring.

Motionären gör det uttalandet, att den viktiga 45 § i banklagen kan ostraffat kringgå. Motionären är härutinnan att taga på orden, ty han fortsätter: »Den är icke omgärdad med någon straffbestämmelse och detta torde vara en av anledningarna till, att den förlorat mycket av sin reella betydelse, bankerna till fromma och det allmänna till skada.» Inspektionen kan icke

finna, att införandet av straffbestämmelser kunna varken vara påkallade eller främja motionens syfte.

Motionären framhåller i förbigående, att 50 § banklagen, som förbjuder bankaktiebolag att vid avtal om kredit eller eljest i sin rörelse förbehålla sig andel i vinst på affär, som banken själv icke äger avsluta, och att anordnes bereda sig andel i vinst på verksamhet, som banken själv icke äger bedriva, ävenledes kan utan påföljd åsidosättas av bankledningarna. Inspektionen betvivlar, att en straffpåföljd i detta fall skulle vara lämplig. Nämnda förbuds tillämplighet är ofta svår att avgöra. Tveksamma fall, vanligen av obetydlig räckvidd, förekomma understundom, men inspektionen vill framhålla, att bankerna då i allmänhet beredvilligt efterkomma inspektionens yrkanden, att förhållandena skola ordnas till otvetydig överensstämmelse med banklagens bud.

Såsom redan nämnts vänder sig motionären vidare emot att representanter för bankerna insätts i industribolag såsom styrelseledamöter eller revisorer eller suppleanter för dem. Styrelsen för svenska bankföreningen har i sitt yttrande framfört synpunkter, som äro direkt motsatta de av motionären framställda, och som otvivelaktigt förtjäna allvarligt beaktande. Inspektionen vill ytterligare framhålla, att då bankerna utse representanter i en industri eller annan affärsverksamhet, detta ingalunda, såsom motionären påstår, torde ske för att »sysselsätta sig med industriell verksamhet eller annan verksamhet, som icke står i samband med den in- och utlåning av penningar, vartill bankerna lagligen ha att inskränka sin verksamhet», eller för att »öva otillbörligt inflytande över landets företagsamhet». Anordningen torde i regel endast dikteras av en önskan hos vederbörande bank att bereda sig tillfälle till inblick i ett kredittagande företags inre förhållanden och ställning, något som är nödvändigt för varje större kreditgivare. Å andra sidan kan icke förnekas, att föreningen av ledamotskap av en bankstyrelse och av styrelsen för ett bolag, som åtnjuter kredit i banken, kan föranleda till plikt-kollisioner. Dessa frågor voro emellertid under bedömande vid de ändringar, som gjordes i banklagen år 1933, och därefter har icke inträffat något, som enligt inspektionens mening bör föranleda, att saken nu uupptages till ny prövning.

I detta sammanhang vidrör motionären banklagens stadganden om »nyttan för det allmänna» såsom förutsättning bland annat för meddelande av oktroy för bankbolag. Bestämmelser i sådant hänseende inflöto i 1911 års banklag, i sista hand efter förslag av bankoutskottet vid 1911 års riksdag. Utskottet anförde därvid, att, då i bankerna »alltid ganska stora ekonomiska intressen stode på spel, måste det vara av betydelse för samhället, att medel finnes, varigenom man kunde förhindra uppkomsten av för många banker, vilkas konkurrens otvivelaktigt skulle bli till skada för ett sunt affärsliv». Denna synpunkt och icke några andra allmänna intressen har ståde varit avgörande vid bedömande av frågan om oktroy för bankbolag och andra frågor, där »nyttan för det allmänna» enligt banklagens bud skall vara avgörande. Om, såsom motionären hotande ifrågasätter, prövning av oktrojansökningar och indragning av oktroyer skulle överflyttas från Kungl. Maj:t till riksdagen, varigenom även politiska synpunkter skulle kunna komma att göra sig gällande, skulle detta innebära, att en annan innebörd skulle givas åt begreppet »nytta för det allmänna». Huruvida detta skulle bli till någon som helst nytta för landets ekonomiska liv, torde med skäl starkt kunna ifrågasättas.

Motionären hävdar vidare, i likhet med den interpellant vid 1935 års riksdag, som av motionären återropas, att banker »fått uppgöra och meddela allmänheten grovt felaktiga balansräkningar». I anledning av den

ifrågavarande interpellationen avgav inspektionen den 25 februari 1935 till statsrådet och chefen för finansdepartementet ett yttrande, som, i vad det samma avsåg det ämne, varom här är fråga, i sin helhet av departementschefen återgavs vid interpellationens besvarande i första kammaren den 14 maj 1935. Inspektionen vill här allenast framhålla, att enligt banklagens föreskrifter tillgångarna i en banks balansräkning icke må upptagas över sina verkliga värden, d. v. s. marknadspris, försäljningspris eller ett värde, som hänför sig till vederbörande tillgångs räntabilitet, samt att det särskilt under depressions- och kristider är svårt för att icke säga ofta omöjligt att med någon grad av säkerhet bestämma detta verkliga värde. Om en tillgång från år till annat blir föremål för iögonenfallande avskrivning, är det förklarligt, att en i förhållandena mindre insatt iakttagare frågar sig, huruvida icke banklagens förutnämnda regel blivit det tidigare året åsidosatt. Någon berättigad anledning behöver dock av nyss angivna skäl icke föreligga för ett påstående, att värdet det tidigare året bedömts orätt med hänsyn till då föreliggande förhållanden. Ansvar för att en balansräkning blir, så långt det i mänsklig omdömesförmåga står, rätt uppgjord, påvilas givetvis i första hand en banks styrelse. Inspektionen kan för sin del icke skäligen ingripa med mindre starka skäl finnas för en uppfattning, att värderingen varit felaktig vid tiden för balansräkningens uppgörande.

Motionären har i denna del ifrågasatt införande av särskilt straffansvar för falsk bokföring inom bankföretag oberoende av inträffande konkurs. Det stränga straff, som efter konkurs kan utkrävas vid fall av falsk bokföring, har av motionären ansetts utgöra ett ganska verksamt medel mot oriktigheter i bokföringen, då det gäller andra bokföringspliktiga än bankerna, men bankerna hava enligt motionärens uppfattning icke anledning att räkna med inträffande konkurs, enär det allmänna regelmässigt plägar inskrida för att hindra bankfallissemang.

Sistnämnda uttalande lärer få stå för motionärens räkning. Bankerna lära i varje fall icke räkna med att staten alltid skall träda hjälpende emellan vid inträffade bankkalamiteter. Hittills har detta endast skett i vissa fall under efterkrigstiden. De flesta fallen av bankkalamiteter hava dock bankerna själva genom fusioner och andra åtgärder lyckats begränsa. Det kan här erinras, att trots bankkalamiteter, som inträffat under det svenska bankväsendets mer än hundraåriga tillvaro, det såvitt känt är endast inträffat några enstaka fall, där insättare gjort förluster. Detta bör väl säga något om betydelsen av den banklagstiftning, som varit gällande från tid till annan i vårt land.

För att återvända till motionärens förslag om särskilda straffbestämmelser för falsk bokföring inom bankföretag vill inspektionen såsom sin mening uttala, att det icke kan vara något berättigat i den av motionären tydligen omfattade meningen, att falsk bokföring skulle vara något så betecknande för bankverksamhet, att särskilda straffbestämmelser skulle vara för dylik verksamhet erforderliga. Det kan emellertid erinras, att frågan om ändring av lagstiftningen beträffande konkursbrotten hänskjutits till den år 1937 tillsatta straffrättskommittén.

Motionärens yrkanden om införande av straffpåföljd har för övrigt tagit en väl stor omfattning. Motionären yrkar nämligen införande av bestämmelser, enligt vilka i 250—252 a §§ banklagen icke särskilt nämnda brott mot banklagens föreskrifter skola bestraffas med fängelse eller böter. Straffpåföljd är tydligen avsedd för varje avvikelse från i banklagen meddelade föreskrifter. Här framträder särskilt motionärens underliga syn på bankväsendet. Inspektionen anser sig böra ifrågasätta, om det icke är överdrivet att, såsom motionären till synes måste göra, förmena, att bankverksamhetens

utövare i sitt arbete åtminstone delvis ägna sig åt att anordna överträdelse av banklagens föreskrifter i olika hänseenden. Om en så vidsträckt bankrättslig strafflagstiftning skulle införas, som den av motionären ifrågasatta, synes inspektionens uppgift komma att i varje fall betydligt minskas, ty då blir ju uppgiften att vidtaga åtgärder i anledning av avsteg från banklagens föreskrifter i mycket stor omfattning automatiskt överförd till åklagar-makten.

Även i denna motion har motionären berört frågan om bankernas emissionsverksamhet, och ansvar för av dem emitterade fondpapper. Inspektionen får i denna del till en början framhålla, att bankerna äro på grund av banklagens bestämmelser förbjudna att verkställa emission av aktier, så framt med emissionen är förenad förstahandsförvärv från bankernas sida av de aktier, varom fråga är. I övrigt hänvisar inspektionen beträffande denna fråga till vad inspektionen anfört i yttrandet över motionen nr 23.

I motionen har till stöd för motionärens mening i sistnämnda ämne återgivits ett utdrag ur en artikel i en daglig huvudstadstidning. Redan av utdraget framgår, att det återopade uttalandet gällde aktieemissioner. Därtill kan framhållas, att den kritik, som i den berörda artikeln utövades i det ifrågavarande ämnet, var riktad emot de på sin tid verksamma men numera upphörda emissionsbolagen.

Motionären har slutligen, såsom redan antytts, ägnat en skarp kritik åt tillsynsmyndigheten på affärsbankväsendets område, bankinspektionen, som motionären anser vara »en ganska bristfällig inrättning».

Inspektionens uppgift såsom tillsynsmyndighet över bankerna är angiven i 230 a § gällande banklag. Detta lagrum tillkom efter förslag, som ursprungligen avgavs av 1924 års bankkommitté. Kommittén anförde till stöd för förslaget följande angående inspektionens uppgift: »Numera, sedan de privata bankernas rätt att utgiva egna sedlar upphört, framstår såsom tillsynens främsta, historiskt givna uppgift att övervaka, att bankbolagen i sin verksamhet ställa sig till efterrättelse i lag och bolagsordning givna föreskrifter. Då dessa föreskrifter närmast tillkommit med hänsyn till den av bankerna bedrivna inlåningen från allmänheten och äro avsedda att utgöra ett skydd för det kapital, som sålunda upplånas, kommer tillsynen att i främsta rummet framstå såsom ett tillvaratagande av insättarnas intressen. Vid sidan av denna tillsynens uppgift att övervaka iakttagande av banklagstiftning och bolagsordning har under utvecklingens gång framvuxit en icke mindre viktig uppgift, nämligen att ur säkerhetssynpunkt granska bankernas verksamhet, även om denna icke går utom de av lag och bolagsordning angivna gränserna.» 1932 års banksakkunniga deklarerade samma uppfattning som bankkommittén angående tillsynsmyndighetens karaktär. Ifrågavarande uppfattning kom till uttryck i banklagstiftningen, där genom 1933 års banklagsändringar i 230 a § stadgas, att bankinspektionen skall övervaka, att bankbolagen i sin verksamhet ställa sig till efterrättelse dels banklagen och andra författningar, såvitt de hava särskilt avseende å bankbolag, dels de för bankbolagen gällande bolagsordningar, dels ock de föreskrifter, som med stöd av stadgande i lag eller bolagsordning blivut av bolagsstämma eller styrelse meddelade. Med av styrelse meddelade föreskrifter avsågs särskilt den instruktion, som bankstyrelse skulle hava att fastställa vid delegering till en banks direktiön av beslutanderätten i vissa frågor. Den redan tidigare gällande uppfattningen, att inspektionen icke hade skyldighet men väl rättighet att ingripa i frågor av formell art, vilka endast berörde delägarintressen och med avseende å vilka banklagen anvisade delägare att vid domstol söka rättvisa, kom i kommitténs och de sakkunnigas förslag samt sedermera i banklagen till uttryck

därigenom att till förutnämnda huvudbestämmelse gjordes det tillägget, att bankinspektionen icke skall vara pliktig överbaka iakttagandet av sådana bestämmelser, som avse enskild delägars rättigheter eller skyldigheter i förhållande till bankbolaget eller till annan delägare eller som angå bankbolags inre angelägenheter. Jämligt såväl bankkommitténs som banksakkunnigas förslag har till förutnämnda huvudbestämmelse i banklagen angående inspektionens uppgift fogats en föreskrift, att det vidare åligger inspektionen att jämväl i övrigt såvitt angår förhållanden, som kunna inverka på bankbolagens säkerhet, med uppmärksamhet följa dessas verksamhet.

Ur de sålunda tillkomna och avfattade bestämmelserna i banklagen drager motionären den slutsatsen, att trots att banklagen icke befriar inspektionen från skyldighet att tillse, att även sådana bestämmelser iakttagas, som avse att skydda allmänheten och allmänna intressen, inspektionens egentliga uppgift ansågs vara att tillse, att icke bankföretagets naturliga intresse av att icke företaga förlustbringande eller riskabla dispositioner bleve åsidosatta av bankledningen eller av bankägarna, och motionären fortsätter: »Det är sålunda bankens eget intresse, kapitalintresset i banken, som inspektionen framför allt skyddar. Det är ganska naturligt att denna inspektionens i och för sig viktiga uppgift är svår eller omöjlig att förena med uppgiften att vaka över, att de regler iakttagas, som skola utgöra garantier mot, att bankerna alltför väl tillgodose de egna intressena på det allmännas och enskildas bekostnad.»

Motionären påstår sålunda, att inspektionen eftersätter skyddandet av allmänhetens och det allmännas intressen och i stället främst tillvaratager kapitalintresset i banken, det vill säga aktieägareintresset. Inspektionens uppgift är emellertid såsom förut framhållits främst att i angiven omfattning tillvarataga insättarnas intressen. Däremot har inspektionen enligt förutnämnda undantagsbestämmelse just icke till uppgift att tillvarataga aktieägareintresset, och så har ej heller skett, i varje fall icke där aktieägareintresset strider mot insättarintresset. Varken banklagen eller annan lagstiftning ålägger inspektionen att tillvarataga allmänna intressen i annan mån än dessa avse att bankerna skola beredas sundhet och soliditet.

Motionären fortsätter: »Bankinspektionens partinställning till bankernas förmån skärpes ytterligare genom att inspektionen rekryteras med bankmän, som bestämt kunna räkna med att, sedan de i inspektionen förvärvat värdefulla inblickar i de skilda bankernas förhållanden, tillidelas lukrativa befattningar hos de privata bankföretagen och som helt naturligt måste känna solidaritet med bankintressena och vara välvilliga kontrollörer av bankerna.»

Detta uttalande är av kränkande innebörd gentemot ämbetsmän i deras ämbetsutövning, och det synes vara berättigat att fråga, huru sådana uttalanden kunna vara tillåtna i en riksdagsmotion.

Uttalandet kan hava syftning allenast på den förste byråinspektör och de byråinspektörer, vilka inom inspektionen hava att delta i tillsynsarbetet beträffande affärsbankerna. Enligt instruktionen för ämbetsverket kan till förste byråinspektör och byråinspektör utses person med förfarenhet i bankverksamhet. Redan härav framgår, att dessa befattningar avsetts att rekryteras ur de aktiva bankmännens led. I syfte att tillförsäkra inspektionen dessa befattningshavares arbetskraft under en väsentligare tidsperiod har med dem pläгат träffas underhandsöverenskommelse härutinnan. Efter sådan tidsperiod har inspektionen ansett sig icke kunna motsätta sig deras eventuella önskan att återgå till praktisk bankverksamhet.

Inspektionen hävdar, att ämbetsverket icke kan utföra sin tillsynsverksamhet, utan att densamma äger tillgång till arbetskrafter, som erhållit sin

åtminstone huvudsakliga skolning inom praktisk bankverksamhet. Inspektionen hävdar vidare, att det för tillsynsverksamheten till och med är till nytta, att efterhand nybesättning sker av sådana befattningar, varom här är fråga, varigenom yngre arbetskrafter ställas till ämbetsverkets förfogande. Men inspektionen förnekar också med eftertryck, att erfarenheten skulle hava givit något som helst belägg för att innehavare av nu ifrågavarande befattningar skulle av någon slags solidaritet med bankintressena, såsom motionären uttrycker det, vara välvilliga kontrollörer av bankerna. Inspektionen vill på det bestämdaste protestera emot motionärens beskyllningar mot byråinspektörerna för partiskhet, vilka beskyllningar äro helt obefogade och uppenbarligen bero på bristande kännedom om byråinspektörernas arbetsprestationer och inspektionens arbetssätt. Det är inspektionen angeläget att uttala, att icke något framkommit, som kan anses hava inneburet, att dessa funktionärer icke, sin plikt likmätigt, skulle intaga en fullt objektiv inställning eller att de skulle underlåta att i sina undersökningsberättelser eller eljest på ett uttömmande och fullt korrekt sätt delgiva resultatet av vad de vid undersökningar iakttagit. Det kan här tilläggas, att det enligt ämbetsverkets instruktion tillkommer bankinspektören att, med vissa särskilt angivna undantag där kollegialt beslut erfordras, ensam avgöra, vilka åtgärder som från inspektionens sida skola vidtagas i anledning av vad genom bankundersökningar eller annorledes inhämtats.

Inspektionen måste på det bestämdaste avråda från att något nytt system för rekrytering av ämbetsverkets ifrågavarande personal införes.

Motionären ifrågasätter inrättande av en »granskningsavdelning» vid sidan av en »allmän avdelning», den sistnämnda motsvarande det nuvarande ämbetsverket. Inspektionen har svårt att förstå, vilken uppgift en dylik granskningsavdelning skulle föreläggas. För tillsynsarbetets normala gång skulle den i varje fall vara obehövligen.

Inrättande av en riksdagens granskningsman över bankerna eller uppdragandet åt riksgäldsfullmäktige att utöva särskild granskning av bankernas verksamhet anser motionären också vara tänkbara lösningar av problemet. Slutligen föreslår motionären till omedelbart genomförande, att såsom allmänna ombud för granskning av bankbolagens förvaltning skulle av Konungen tillsättas för varje bankbolag tvenne personer, vilka skulle hava att delta i bankstyrelsens sammanträden och, så snart omständigheterna påkallade det, underrätta Kungl. Maj:t om förhållande i bankens förvaltning, som kunde giva anledning till ingripande. Med stöd av de allmänna ombudens granskning skulle Kungl. Maj:t antingen själv eller genom bankinspektionen kunna förbjuda verkställighet av styrelsebeslut, som stode i strid med lag eller bolagsordningen, och eljest meddela bankbolagen förelägganden i skilda hänseenden för undanröjande av missförhållanden i ledningen av bankverksamheten. De allmänna ombuden skulle slutligen hava samma vidsträckta granskningsrätt som bankinspektionen och delgivas samma handlingar som bankerna nu hava att tillställa denna.

Inspektionen vill i anledning av motionärens nyss angivna hugskott allenast göra det uttalandet, att om någon av dessa skulle mot förmodan befinnas böra följas, inspektionens uppgifter såsom tillsynsmyndighet för affärsbanker i realiteten skulle komma att så avsevärt beskåras, att det synes böra tagas under övervägande, om icke ämbetsverket i dess ifrågavarande funktion borde indragas.

I förbigående kan inspektionen icke underlåta att framhålla, att motionärens påstående, att inspektionen är »ett slags hämsko å övriga myndigheters vaksamhet, när det gäller bankverksamheten», här särskilt åklagarmakten, måste vara fällt utan närmare eftertanke. Om åklagarmyndigheten anser,

att det är så dåligt ställt med bankverksamheten, som motionären förmenar, lärer densamma förvisso trots bankinspektionens existens och ämbetsverksamhet icke underlåta att verkställa de åtal, vartill förhållandena giva anledning.

Inspektionen vill till vad sålunda angående dess egen verksamhet blivit sagt allenast uttala, att denna verksamhet, som i och för sig är av svår och delikat natur, icke underlättas genom sådana bidrag till den allmänna diskussionen, som de av motionären givna. Detta innebär icke, att inspektionen undandraget sig kritik, men kritiken skall vara vederhäftig.

Till sist vill inspektionen framhålla, att efter genomförande av den väntade nya aktiebolagslagstiftningen ny banklag torde bliva erforderlig. I samband därmed torde tillfälle säkerligen komma att givas att till övervägande upptaga välgrundade önskemål om ändringar jämväl i de icke bolagstekniska delarna av banklagen.

Inspektionen förmenar, att den förevarande motionen icke är av beskaffenhet att böra föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

I behandlingen av detta ärende har, förutom undertecknade Lindeberg och Tondén, den senare föredragande, deltagit biträdande ledamoten Carlborg.

Stockholm den 31 mars 1939.

SVEN J. LINDEBERG.

Albert Tondén.